

Az Unitárius Irodalmi Társaság hivatása.¹

Jól tudjuk, hogy hazarészünkben — Erdélyben — több irodalmi társaság tevékenykedik; s azt is, hogy ezek közül több kereste fel e télen is kisebbségi közönségünket: s ha mégis az „Unitárius Irodalmi Társaság“ is folytatja munkáját, ennek célja nem a verseny és semmiesetre nem a versengés; hanem alapszabályszerű hivatottságunkat és kötelezettségünket teljesítjük, midőn az unitárius szellemű írók tömörülése és ezeknek tevékenysége útján a közmívelődés előmozdítására törekszünk.

Előttünk lebeg a nagy Széchenyink megállapítása, hogy: az emberi tehetség csak egy kis lámpa, mely fényével csak korlátozott területet képes bevilágítani. Ez örök igazság természetes következménye az, hogyha az ugyanazon célra törekvő és meglehetősen hasonló utirányon haladó irodalmi társaságok több lámpással világítottak és világítanak is, mégis akkora a bevilágítandó terület, hogy úgy találjuk és úgy érezzük, hogy még mindig maradt tér, melynek bevilágítása a mi feladatunk. E tér unitárius elődeink tevékenységének tárgyilagos mérlegelése és értékelése.

De ha nem maradt volna is bevilágítatlan tér, ha ugyanazt többször és többen világítanók is be, még akkor sem végeznék hiábavaló munkát, mert ha ketten teszik is ugyanazt, az már nem ugyanazon módon van végrehajtva. Ugy állapította meg a modern tudomány is, hogy a világosság a legtömegesebben és legalapossabban irtja az embereknek és emberi intézményeknek élősdiét, ellenségeit; vagyis a világosság, a napfény éltet és életet fakaszt.

Az írások írása: a biblia azt hirdeti, hogy a betű öl. E megállapítás alapján előtérbe nyomul az a kérdés, hogy az irodalmi társaságok, melyek mégis csak a betűre támaszkodnak akkor is, mikor élőszóval adnak elő, nem ellenségei-é, nem pusztítói-é, nem

¹ Elnöki megnyitó Kolozsvárt 1931. febr. 26-án tartott felolvasó ülésen.

Unitarizmus és racionálizmus.

Az unitáriusok ellen a történelem folyamán sokszor hangzott el s nyíltan vagy burkoltan hangzik ma is az a vád, hogy vallási kérdésekben igen nagy súlyt helyeznek a józan ész bírálatára. Különösen, hogy a biblia magyarázásánál a józan észet tekintik szabályozó tekintélynek s ezáltal az emberi értelmet fölébe helyezik a kijelentésnek s a földi okoskodást többre becsülik, mint az Isten bölcsességét. Ezért az unitarizmus nem egyéb, mint merő racionálizmus.

Ezekkel a vádakkal szemben nyíltan elismerjük, hogy mi az embert csakugyan nem tartjuk teljesen megromlott s minden jóra képtelen lénynek, aki vallási téren egyebet nem tehet, mint hogy meghajoljon a külső tekintélyek előtt s mint csalhatatlan igazságokat, gondolkodás nélkül fogadja el mindazt, amit a hagyomány jónak és helyesnek ítélt. Mi hiszünk az ember isteni küldetésében és nagy rendeltetésében s hisszük, hogy lelki tehetségeinket Isten éppen azért adta, hogy azokat ne ássuk el, mint a hűtlen szolga, hanem hogy gyümölcsöztessük és szaporítsuk. Hiszen az írások szerint „az ember mindeneket vizsgál, még az Istenség titkainak a mélységeit is“.

Ami különösen értelmi tehetségünknek a biblia magyarázásában való érvényesítését illeti, e tekintetben az új kor szelleme teljesen igazolta a mi régi felfogásunkat és eljárásunkat. A szó szerinti ihletés tana mind szűkebb térre szorul s a napról-napra előre haladó biblia-kritika — ami szintén értelmi művelet — kézzelfoghatólag igazolta, hogy a biblia emberi nyelven emberek számára írott könyv s jelentését éppen úgy kell megállapítani, mint minden más könyvnek a tartalmát. Sőt a biblia olvasásánál még fokozottabb mértékben kell igénybe vennünk értelmi tehetségünket. Nincsen könyv, amelyhez lelkünknek szentebb érdekei fűződnének, mint a biblia. Semmi sem tehet lelkünkben nagyobb kárt, mint az, ha a biblia szavait hibásan értelmezzük. Ezért fokozott gonddal kell